

WPIS NA KRAJOWĄ LISTĘ NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Dr hab. Katarzyna Smyk, prof. UMCS

Rada ds. ndzk przy MKiDN

UMCS
INSTYTUT NAUK O KULTURZE

KONWENCJA UNESCO

w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003

POLSKA

- Dz. U. nr 172 poz. 1018
- Weszła w życie: 16 sierpnia 2011

- ◆ MKiDN ◆ DOZ ◆ Rada ds. NDZK ◆ NID + o/terenowe
  - ◆ PK ds. UNESCO
  - ◆ NGOs akredytowane przy Konwencji 2003
- ◆ **Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego**
  - ◆ Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie ndzk

KRAJOWA LISTA NDZK

- charakter informacyjny
- dokumentacja żywego niematerialnego dziedzictwa naszego kraju
- obowiązek państwa-strony Konwencji 2003

Cele Konwencji UNESCO 2003

1. **ochrona** niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
2. zapewnienie **poszanowania** niematerialnego dziedzictwa kulturowego **wspólnot, grup i jednostek**,
3. wzrost, na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, **świadomości znaczenia** niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było **wzajemnie doceniane**,
4. zapewnienie **międzynarodowej współpracy i pomocy**. (Konwencja 2003)

Dziedzictwo niematerialne

- składają się nań **praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności**, jak również związane z nimi **materialne korelaty**, czyli
  - ◆ narzędzia, ◆ przedmioty, ◆ artefakty i ◆ przestrzeń kulturowa;
- **członkowie danej wspólnoty uważają je za część swojego dziedzictwa**;
- **jest ono żywe**, czyli istnieje współcześnie w żywym obiegu jako stale odtwarzane, przekazywane **w transmisji bezpośredniej**;
- istnieje w postaci **żywej społecznej cyrkulacji treści kulturowych** – wiedzy potocznej i praktyk społecznych mieszkańców;
- jest **zgodne z prawami człowieka i zasadami zrównoważonego rozwoju**.

(por. art. 2 Konwencji 2003)

Dziedzictwo niematerialne

przejawia się między innymi w:

- tradycjach i przekazach ustnych;
  - sztukach widowiskowych i tradycjach muzycznych;
  - praktykach społeczno-kulturowych;
  - wiedzy i praktykach dotyczących przyrody i wszechświata;
  - wiedzy i umiejętnościach związanych z rzemiosłem tradycyjnym.
-
- Jedno zjawisko może przejawiać się w kilku / wszystkich domenach ndzk.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

50+ zjawisk

Rusznikarstwo artystyczne i historyczne

Szopkarstwo krakowskie

Pochód Lajkonika

Flisackie tradycje w Ulanowie

Procesja Bożego Ciała w Łowiczu

Język esperanto jako nośnik kultury esperanckiej

Umiejętność wytwarzania instrumentu i gry na kozie

Hafciarstwo kaszubskie szkoły żukowskiej

Sokolnictwo - żywa tradycja

Polskie tańce narodowe

Tradycje kulturowe Biskupizny

Kolędowanie Dziadów Noworocznych na Żywiecczyźnie

"Turki" grodziskie

Tradycje wytwarzania koronki koniakowskiej

Tradycje weselne z Szamotuł i okolic

Tradycje dudziarskie w Wielkopolsce

Umiejętność wyplatania kosza "kablęcoka" w Lucimiu

Wyścigi kumoterek

Umiejętność gry na dudach żywieckich i ich wytwarzanie

Boże Ciało z tradycją kwietnych dywanów w Spycimierzu

Gajdy – umiejętność wytwarzania instrumentu i praktyka gry

Barbórka górników węgla kamiennego na Górnym Śląsku

Plecionkarstwo w Polsce

Tradycje kulturowe Bambrów Poznańskich

www.niematerialne.nid.pl

http://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/

Wpisy na polską listę

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- **być żywe,**
  - odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki,
  - w których wyraża się tożsamość grup kulturowych;
- **mieć charakter inkluzyjny,**
  - służyć wzmocnieniu spójności społecznej,
- Uważane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot **tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą.**

Depozytariusz / depozytariusze ndzk

„**Grupa** składa się z jednej lub kilku wspólnot bądź kilku jednostek, które kultywują i uznają za swój ten sam element dziedzictwa niematerialnego.

Wspólnota składa się z osób, które dziela ze sobą poczucie powiązania i jedności oraz wspólnej tożsamości w praktykowaniu i przekazywaniu swojego niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wspólnota niekoniecznie łączy się z określonym terytorium. [...]

Jednostka to pojedyncza osoba, która już jako jedyna kultywuje dany przejaw dziedzictwa niematerialnego (np. ostatni żyjący muzyk posiadający znajomość specyficznej techniki gry na instrumencie).”

(Wstęp NID)

Procedura wpisu

Konsultacje społeczne

- > ***Wniosek***
- > ***Plan ochrony***

Zagrożenia wobec ndzk

1. globalizacja,
2. migracje,
3. postępujące procesy urbanizacji i industrializacji,
4. stopniowe pogarszanie warunków społeczno-ekonomicznych,
5. zanik przekazu międzypokoleniowego,
6. nadmierny ruch turystyczny,
7. wykluczenie społeczności depozytariuszy z działań ochronnych,
8. animator naruszający autentyczność dziedzictwa,
9. niezrozumienie konieczności ochrony dziedzictwa przez wspólnotę depozytariuszy,
10. popkulturyzacja,
11. komercjalizacja,
12. dekontekstualizacja,
13. folkloryzacja,
14. teatralizacja,
15. instytucjonalizacja,
16. komodyfikacja i inne.

Pojęcie ochrony

- „[...] ochrona nie polega na „zamrażaniu” tego dziedzictwa w pewnej niezmiennej, raz określonej formie, ale

na dbałości o trwanie przekazu międzypokoleniowego wiedzy, umiejętności i znaczeń. [...]

- **środki mające na celu zapewnienie przetrwania** ndzk, w tym:

1. jego identyfikację,
2. dokumentację,
3. badanie,
4. zachowanie,
5. zabezpieczenie,
6. promowanie,
7. wzmacnianie
8. i przekazywanie, w szczególności
9. przez edukację formalną i nieformalną, jak również
10. rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.”
(Wstęp NID)

Pojęcie ochrony

- ▶ **Kto podejmuje ochronę?**

- ▶ **Depozytariusze**

- ▶ przy współpracy ZAPROSZONYCH instytucji, NGO'sów, władz, ekspertów itd.

Procedura wpisu

Narodowy
Instytut
Dziedzictwa

Depozytariusze

**NGOs
eksperti
O.T. NID**

**NID
Warszawa**

**Rada ds.
ndzk**

**Minister
KiDN**

***Konsultacje
społeczne***

P o m o c

***Opiniowanie
Rekomendacja***

- > ***Wniosek***
- > ***Plan ochrony***

Problemy

Fundamentalne

- Nie wszystkie zgłaszane wnioski dotyczą ndzk w myśl Konwencji UNESCO

Drobne i większe

- Językowe i redakcyjne usterki
- Nazwa nieprecyzyjna
- Niedopracowane zagrożenia i przeciwdziałanie im
- Instytucjonalizacja (komercjalizacja)
- Wykluczenie depozytariuszy z procesu składania wniosku

Korzyści z wpisu zjawiska na Krajową listę

Fot. J. Tatarkiewicz

Fot. Dziennik Łódzki

Przykłady spycimierskie

Korzyści z wpisu zjawiska na Krajową listę

- **Możliwość wpisu na Listę reprezentatywną** niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO (pot. lista światowa)
- **Promocja dziedzictwa** (NID, samorządy, media, instytucje kultury, badacze)
- **Promocja przez dziedzictwo** – Lista ndzk jest dobrą marką
- **Wsparcie finansowe**
  - Centralne (Program MKiDN Kultura ludowa i tradycyjna)
  - Regionalne (powstają instytucje, granty, etaty)

Konferencja naukowa

Niematerialne dziedzictwo kulturowe – znaczenie i rola w kontekście krajobrazu kulturowego

- Uniejów – Spycimierz
- 16–17 listopada 2022

Zapraszamy do udziału!